

4 COMPETITIE IN HET ONDERWIJS

Sanne Gratama van Andel

Samenwerken en competitie, een conflict?

Binnen het project Lerend Lesgeven met ICT worden een aantal pilots uitgevoerd om VAL en de VLC te testen. De eerste pilot van het project is in september 2008 van start gegaan. In deze eerste pilot viel één aspect direct op: een deel van de studenten blijkt moeite te hebben met het competitie-element in VAL. Terwijl er sprake is van competitie wordt tegelijkertijd van de studenten verwacht dat zij samenwerken in een community. De samenwerking in VAL bestaat uit het geven van feedback op elkaars producten, antwoord geven op elkaars leervragen, met elkaar in discussie gaan en elkaars producten beoordelen. De competitie bestaat uit het beoordelen van elkaars leerproducten voor Best Practising, waarbij alleen de beste drie producten door de docent worden beoordeeld (zie de VAL-stappen in hoofdstuk 1). Het samenwerken, elkaar verder helpen en feedback geven lijkt haaks te staan op het competitie-element. Hierdoor rees de vraag hoe er in de literatuur wordt aangekeken tegen competitie in het onderwijs en op welke wijze competitie en samenwerking in communities te verenigen zijn.

Opvattingen over competitie in het onderwijs

Competitie is vandaag de dag een hot item. Op de televisie is de ene competitie na de andere te bekijken. Denk aan talentjachten als Idols, X-factor, maar ook alle sportwedstrijden. In het onderwijs is de inzet van competitie echter niet gebruikelijk. Het idee om competitie in het onderwijs in te zetten is niet nieuw, maar de laatste jaren lijkt er weinig over te zijn gepubliceerd. Uit de gevonden bronnen blijkt dat men het niet altijd eens is op welke wijze competitie in het onderwijs kan worden ingezet.

Volgens Franken & Brown (1995) kan de inzet van competitie om de volgende drie redenen motiverend werken. Als eerste noemen zij het verlangen om te winnen van iemand. Als tweede noemen zij de mogelijkheid de eigen prestatie te verbeteren. Als laatste punt stellen zij dat competitie motiveert om beter je best te doen, zodat je beter presteert. Spence en Helmrigh (1983) vinden dat competitie positief bijdraagt aan prestaties. Ook Abra (1993) zegt dat competitie vaak sterk motiveerend werkt en tot creativiteit kan leiden. Kohn (1986) echter beargumenteerde dat competitie vaak negatieve invloed heeft op prestaties door de psychische druk die competitie veroorzaakt. Continu gebruik van competitie in het onderwijs zorgt

ervoor dat de intrinsieke motivatie voor leren en denken zal verdwijnen. Een hoog competitief persoon leert niet voor intrinsieke motivatie, maar ziet leren als een middel om te winnen (Johnson & Johnson, 1975). Deze studenten zullen ontevreden zijn wanneer ze niet winnen. Daarbij zullen ze het niet leuk vinden als iemand een andere student helpt om te winnen. Uiteindelijk zullen de minder succesvolle studenten de succesvolle studenten niet aardig vinden.

Hoewel competitie een negatieve invloed kan hebben, zijn er volgens Johnson & Johnson (1975) voorwaarden waaronder competitie in het onderwijs wel goed werkt. De volgende vijf voorwaarden zijn voor VAL van belang:

1. Wanneer competitie wordt ingezet tijdens een laagdrempelige, relatief onbelangrijke activiteit, dan leidt het tot plezier, enthousiasme en ontspanning.
2. Studenten raken gemotiveerd door een competitie-element als ze het idee hebben dat er een reële kans bestaat dat ze kunnen winnen.
3. Wanneer er geen criteria zijn waar studenten hun kennis en vaardigheden aan kunnen toetsen kan het zelfevaluerend werken als ze zich met elkaar vergelijken.
4. De criteria wat goed of fout is moeten helder zijn. Duidelijke procedures en regels om de winnaar te bepalen zijn een belangrijke voorwaarde om een competitie goed te laten verlopen.
5. Iedere student moet de voortgang van zijn medestudenten kunnen zien of bijhouden, zodat ze kunnen zien waar ze staan in de competitie.

Opvattingen over samenwerkend leren in een community

In een leercommunity vindt samenwerkend leren plaats. Voor samenwerkend leren binnen en buiten een leercommunity is interactie noodzakelijk. Hierover zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd. In de volgende alinea's wordt ingegaan op de opvattingen op het gebied van samenwerkend leren, het leren in een leercommunity en interactie.

Volgens Suthers (2001) is in veelvoudig onderzoek aangetoond dat samenwerkend leren een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van het leerproces (grotere productiviteit, grotere tijdsinvestering in de taak, transfer van kennis naar gerelateerde taken, hogere motivatie) en de leerresultaten. Ook Kreijns (2004) stelt dat het ontwikkelen van sociale relaties, vertrouwen, het gevoel ergens bij te horen, sociale cohesie en een gemeenschapsgevoel, uitval van studenten vermindert, het leergedrag faciliteert en de motivatie en leerprestaties verhoogt. Door een groep studenten meer eigen verantwoordelijkheid te geven, komen ze samen tot een hoger kennisniveau. Zo behalen ze een niveau wat ze alleen niet konden halen (De Laat, 2005).

Het doel van een leercommunity is dat het leren is gebaseerd op individuen die een bepaald leerdoel voor zichzelf hebben. Ze komen bij elkaar in een community

zodat ze elkaar kunnen helpen met leren (de Laat, 2005). De focus van Wenger (1998) bij leren ligt op sociale deelname en identiteitsontwikkeling. Alleen het bij elkaar plaatsen van studenten die hetzelfde vak willen leren is niet genoeg om een leercommunity te vormen. Er moet wel interactie plaatsvinden en een gevoel van 'lidmaatschap' bij de community ontstaan. Uit diverse andere onderzoeken blijkt dat het succes op een opleiding direct in verband staat met de interactie tussen de opleiding en de student, betrokkenheid van de student met aan de opleiding gerelateerde activiteiten en vooral invloed van andere studenten en interactie (Shapiro & Levine, 1999). De effecten van samenwerkend leren zijn afhankelijk van de kwaliteit van de interactie die plaatsvindt onder de groepsleden (Dillenbourg & Tchounikine, 2007).

Shapiro en Levine (1999) noemen vijf kenmerken voor een effectieve leercommunity die voor VAL van toepassing zijn: een kleine groep, groepsgevoel, met duidelijk nut, een groep die alle deelnemers bij het leren betreft, waarbij de deelnemers elkaar zien als specialist en opleider.

Competitie en samenwerken in VAL

Hoe kan een student anderen goed helpen als hij zelf wil winnen? Hoe kun je aan een veilig en geborgen leerklimaat werken in een community als later alleen de drie beste studenten worden beloond? Wat gebeurt er met het groepsgevoel als er competitie is tussen de studenten onderling? Het is lastig competitie en samenwerking in communities te verenigen. Wie de uitdaging toch aan wil gaan, moet rekening houden met de volgende drie aandachtspunten:

1. Competitie alleen inzetten voor onderdelen die voldoen aan de genoemde vijf voorwaarden van Johnson & Johnson (1975).
2. Voldoen aan de vijf genoemde kenmerken van een effectieve leercommunity van Shapiro & Levine (1999).
3. Competitie niet continu inzetten (Johnson en Johnson (1975)).

Per aandachtspunt wordt in kaart gebracht in hoeverre VAL in de huidige vorm voldoet.

Het eerste aandachtspunt betreft de voorwaarden van Johnson en Johnson (1975). De eerstgenoemde voorwaarde voor competitie in het onderwijs is dat het niet zo belangrijk moet zijn of je wint of verliest. In VAL is wel degelijk belangrijk om te winnen. Het is geen spelletje dat gespeeld wordt ter ontspanning of oefening, het gaat om het halen van een assessment. Het is voor de student belangrijk dat het leerproduct bovenaan komt te staan bij Best Practising. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor succesvol gebruik van VAL in het onderwijs. De tweede voorwaarde voor competitie in het onderwijs is dat er een reële kans moet zijn dat een student kan winnen. Bij VAL bestaat de kans dat steeds dezelfde studenten als beste uit de bus komen. Volgens Johnson en Johnson (1975) zullen de medestudenten uiteindelijk de studenten die altijd boven aan staan niet meer aardig vinden. Ze zullen

zeker niet bereid zijn hen te helpen. Dit kan het proces van samenwerkend leren verstoren, daarom is het belangrijk ook te voldoen aan aandachtspunt twee, daar wordt in de volgende alinea verder op ingegaan. De voorwaarde dat studenten zich met anderen kunnen vergelijken om zichzelf te kunnen evalueren is wel duidelijk aanwezig in VAL. Studenten kunnen elkaars portfolio en alle leerproducten bekijken. Daarnaast kunnen ze in de verschillende rapporten in de VLC de voortgang van hun medestudenten volgen, wat ook als voorwaarde wordt genoemd. Zo kunnen ze zien waar ze staan in de Best Practice lijst. De laatstgenoemde voorwaarde is dat de regels en procedures omtrent de competitie duidelijk moeten zijn. In VAL zijn de regels heel duidelijk, maar kunnen wel worden gesaboteerd. Omdat de studenten elkaars producten anoniem kunnen beoordelen is het lastig te achterhalen wie de boosdoener is bij sabotage. Mogelijke vormen van sabotage zijn vriendjespolitiek of een medestudent expres met lage cijfers beoordelen.

Om sabotage te voorkomen en samenwerkend leren te bevorderen is het belangrijk om te voldoen aan het tweede aandachtspunt (Shapiro & Levine, 1999): een kleine groep, groepsgevoel, duidelijk nut, betrokken deelnemers en deelnemers die elkaar zien als specialist en opleider. In een VLC worden in de regel maximaal 30 studenten bij elkaar geplaatst. Dat is een redelijk kleine groep, waarin alle studenten elkaar kennen. In de meeste VLC's ontstaat een echt groepsgevoel onder de studenten. Op het platform in de VLC wisselen zij ook berichtjes over hun privéleven uit. De docent probeert alle studenten te betrekken bij het leren door in bijeenkomsten de voortgang te bespreken, maar ook door stimulerende berichten in de VLC te plaatsen. De studenten helpen elkaar door feedback en antwoorden op elkaars leervragen te geven, maar ze beoordelen elkaar ook.

Het derde en laatste aandachtspunt is het niet continu inzetten van competitie. De competitie komt bij het doorlopen van de VAL-stappen telkens terug. De stap Best Practising is een essentiële stap voor onderwijs in VAL. Als VAL in een hele opleiding wordt geïmplementeerd is het goed om er bij stil te staan dat Best Practising competitie veroorzaakt en dat het competitie-element niet continu aanwezig zou moeten zijn. Een mogelijke oplossing kan zijn om niet alle leerproducten voor te laten dragen bij Best Practising. Een andere mogelijke oplossing is VAL niet in de gehele opleiding te implementeren maar in een deel van de opleiding.

LITERATUUR

- Abra, J. (1993). Competition: Creativity's Vilified Motive. *Genetic, Social, and Genrela Psychology Monograph*. 119 pp. 289-342.
- Dillenbourg, P. & Tchounikine, P. (2007). Flexibility in macro-scripts for computer-supported collaborative learning. *Journal of Computer Assisted Learning* 23, p. 1-13.
- Franken, R.E. & Brown, D.J. (1995). Why do people like competition? *Person. Individ. Dif. Vol. 19*. pp.175-184.
- Goodyear, P., Banks, S., Hodgson, V., McConnell, D. (2004) *Advances in Research on Networked Learning*. Dordrecht: Kluwer academic Publishers.
- Johnson, D.W. & Johnson, R.T. (1975). *Learning together and alone: cooperation, competition and individualization*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Kohn, A. (1986). *No contest: The case against competition*. Boston, M.A.: Houghton-Mifflin.
- Kreijns, C.J. (2004) *Social CSCL Environments*. Heerlen.
- Laat, de., M. F. (2006) *Networked Learning*. Politie academie.
- Reigeluth, C.M. (1999). The Elaboration Theory: Guidance for Scope and Sequence Decisions. In Reigeluth, C. *Instructional-Design Theories and Models 2*, 425-453. Mahwah, NJ, LEA.
- Shapiro, N.S. & Levine, J.H. (1999). *Creating learning communities*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Spence, J.T. & Helmreich, R.L. (1983). Achievement-related motives and behavior. In: Spence, J.T. (Ed.). *Achievement and achievement motives: Psychological and sociological approaches*. (pp.7-68). San Francisco, CA: W.H. Freeman.
- Suthers, D.D. (2001). Towards a systematic study of representational guidance for collaborative learning discourse. *Journal of Universal Computer Science*, 7 (3) Gevonden op 18-2-2009: http://www.jucs.org/jucs_7_3/towards_a_systematic_study/Suthers_D_D.pdf
- Strijbos, J.W. (2004) *The effect of roles on computer-supported collaborative learning*. Datawyse boek- en grafische productise, Maastricht.
- Verhoeff, T. (1997). *The Role of Competitions in Education*. Gevonden op 15-2-2009 op <http://olympiads.win.tue.nl/oi/oi97/ffutwrlld/competit.html>
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice*. Cambridge: University Press.

